

Człowiek jako użytkownik i obserwator przestrzeni miasta

Man, as a User and Observer of the Urban Space

Streszczenie

Artykuł dotyczy relacji, jakie zachodzą pomiędzy człowiekiem a przestrzenią publiczną miasta. Kształtując środowisko miejskie człowiek determinuje swoje zachowania i reakcje w przestrzeni. Kreując przestrzeń człowiek dokonuje swego rodzaju manipulacji zasobami środowiska miejskiego dla wykorzystania jego walorów i uzyskania określonych celów środowiskowych. Każde miejsce przestrzeni miasta podlega naszej ocenie. Pieszy użytkownik w sposób szczególnie reaguje na walory miejsca, ze względu na swój bliski kontakt z ukształtowanym otoczeniem. Może być obserwatorem środowiska, jako turysta lub też fizycznie korzystać z jego możliwości, jako mieszkaniec i przeżywać przestrzeń w sposób osobisty.

Abstract

This article applies to relations that take place between the man and the public space of the city. Shaping the urban environment determines human behavior and its reactions in space. Creating the space a man somehow manipulates the resources of the urban environment to use its assets and achieve specific environmental objectives. The whole urban space is a subject of our assessment. Pedestrians specifically respond to values of the place, due to their close contact with the previously shaped environment. It can be an observer of the environment, as a tourist or take a physical advantage of its capabilities, as a resident and "feel" it in a personal way.

Słowa kluczowe: miasto, przestrzeń publiczna, człowiek, użytkownik, obserwator

Keywords: city, public space, man, user, observer

Kiedy mówimy o mieście mamy na myśli skupisko ludzkie, aglomerację, dynamiczną strukturę przestrzenną, która charakteryzuje się przemianami społecznymi i gospodarczymi. Miasto rozrasta się jak żywy organizm, jest podatne na dogęszczania i przekształcenia przestrzenne, zachodzące procesy rozpadu i wzrostu jego materialnych zasobów. Miasto, jak pisał Bolesław Szmidt w swojej książce „Ład przestrzeni” powołując się na esej Hannera Menza¹ *nie jest abstrakcyjnym i pozbawionym treści zjawiskiem architektonicznym, lecz żywym, złożonym i wielowarstwowym organizmem, z którym nierozłącznie związana jest współczesność działającego człowieka.*

Współczesną przestrzeń miast polskich zamieszkuje zbiorowość ludzka zróżnicowana demograficznie i społecznie. Zbiorowość o cechach indywidualnych, ceniąca anonimowość i przeważnie bierny stosunek do swojego otoczenia oraz chęć odosobnienia od reszty społeczeństwa. A przecież miasto to miejsce funkcjonowania człowieka, jego zamieszkania, pracy, wypoczynku i samorealizacji oraz działania w przestrzeni. Jego *funkcjonowanie w organizmie miasta może przybierać kilka form odruchów. (...) Można być i czuć się elementarną cząstką, mającą swoje stałe miejsce w krwioobiegu. Pracującą mozolnie i uparcie, by wszystko działało sprawnie i efektywnie (...)* Można też korzystać z tego, *co oferuje miasto, czerpiąc z dzbana (...)*. Wreszcie możliwa jest sytuacja, w której *trafiamy do organizmu miejskiego i egzystujemy w nim ekspansywnie, zużywamy żarłocznie życiodajne soki niezbędne mu do dalszego wzrostu*². Te indywidualne reakcje i bardzo różne modele funkcjonowania są odpowiedzią człowie-

When we talk about the city we mean concentration of human, agglomeration, dynamic spatial structure, which is characterized by social and economic changes. The city is growing as a living organism susceptible to densification and spatial transformation, the processes of decay and growth of its tangible resources. The city, as Boleslaw Szmidt wrote in his book "Governance space," referring to the Hanner Menz's essay¹ "(...) is not an abstract and lacking content architectural phenomenon, but a living, complex and multi-layered organism, which is integral with contemporary human action."

Contemporary urban space of Polish cities is inhabited by population diverse demographically and socially. A community with the characteristics of an individual, who values anonymity, mostly passive attitude towards their environment and a desire to retreat from the rest of society. And yet the city is a place of human's functioning, his residence, work, rest and activities in space, self-realization. His "(...) function in the body of the city can take several forms of interaction. (...) you can be and feel as an elementary particle having a permanent place in the bloodstream. Working laboriously and persistently, so everything worked effectively and efficiently (...) you can also enjoy what the city offers, drawing from the jug (...). Finally, there is a possibility that we get to the urban organism and we exist in it expansively. We consume voraciously life-giving juices necessary for city's further growth"². These individual responses, very different in

* Dr inż. arch. Anita Orchowska, Zakład Architektury, Wnętrz i Form Przemysłowych, Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej / Anita Orchowska Ph.D. Eng. Arch., Department of Architecture, Interior Design and Industrial Forms, Faculty of Architecture of Warsaw University of Technology,

ka na przestrzeń miasta – od zubożenia po twórcze zaangażowanie i partycypację społeczną, na co dzień są wyznacznikiem stosunku do własnego miejsca zamieszkania, własnego domu i otoczenia.

Człowiek jest użytkownikiem oraz uważnym obserwatorem środowiska miejskiego. Wraz z zamieszkiwaniem w środowisku przyjmuje rzeczywistość materialną, w której żyje z jej wartościami, przestrzennymi i funkcjonalnymi, z jej pozytywnymi i negatywnymi cechami oraz buduje związek emocjonalny z otaczającą przestrzenią. Będąc użytkownikiem – mieszkańcem dostosowuje swoje reakcje do otoczenia przybierając wybraną postawę.

Kiedy jako turysta obserwator, człowiek udaje się do miejsc historycznych, miast zabytkowych, bądź przestrzeni architektonicznie wartościowych, jego spostrzeżenia pełne subiektywnych odczuć i indywidualnych obserwacji są raczej połączone z kontemplacją przestrzeni jako zjawiska oraz jej poszczególnych elementów. Turysta bez personalnych doznań związanych z zamieszkiwaniem buduje emocje związane z poziomem własnej wrażliwości estetycznej. Obserwator tworzy w świadomości mapę danego miejsca, obszaru i wykorzystuje ją w orientacji przestrzennej, w przywoływaniu z pamięci obrazów widzianych miejsc i dostrzeżonych emocji. Pieszne relacje z ukształtowanym otoczeniem są bliższe, bardziej związane z analizą myślową danego miejsca. W pośpiechu codziennego dnia trudno jest mieszkać, żyć, korzystać z walorów przestrzeni i podziwiać miasto.

Mieszkaniec – użytkownik przestrzeni publicznej

Twórcą i użytkownikiem środowiska miejskiego jest sam człowiek. Starając się stworzyć najlepsze warunki dla swojego życia, zdrowe i atrakcyjne środowisko mieszkaniowe nie docenił potrzeby kształtowania przestrzeni aktywności i kontaktów społecznych, obszarów publicznych. Nie znalazł środka do tworzenia dogodnych stref w osiągnięciu spokoju wewnętrznego i komfort fizycznego swojego organizmu na obszarze miasta. Wobec trwającego nadal dynamicznego procesu rozwoju przestrzeni miejskich Kazimierz Wejchert pisał: *na tle gwałtownych procesów urbanizacji mnożą się poszukiwania form miast przyszłości. Koncepcje te usiłują znaleźć nowe rozwiązania techniczne pozwalające na usunięcie uciążliwości współczesnych miast, w których problemy komunikacji, wielkiego skupienia ludności pozbawionych kontaktu z wolną przestrzenią oraz zagadnienia organizacji życia wymagają nowych propozycji*³. Obecnie to stwierdzenie nabiera nowego znaczenia w kontekście dążenia do przeciwdziałania segregacji przestrzennej związanej z budową i rozrastaniem się tzw. *zamkniętych* osiedli mieszkaniowych i występującej izolacji społecznej oraz przestrzennej miast. To, co powinno służyć człowiekowi w miastach w Polsce, środowisko miejskie, przestrzenie publiczne, trakty spacerowe, deptaki i obszary aktywności społecznej rozzaczarują mieszkańców swym rozmiarem i atrakcyjnością.

Coraz większe tempo życia, jakie serwuje nam współczesne miasto, zagęszczenie populacji powoduje, że podlegamy poważniejszym obciążeniom psychicznym. Żyjąc w mieście narażeni jesteśmy na ogrom stymulacji (zaświecenie, hałas, stres środowiskowy czy cywilizacyjny). Nie wszystkie bodźce jesteśmy w stanie przetworzyć, stosując strategię ich selekcji. Nie umiemy też przerzucać indywidualnych obciążeń na inne osoby. Radzenie sobie ze stresem pociąga za sobą efekty w postaci wyczerpania i zmęczenia. Nie zawsze skutecznie człowiek radzi sobie z przeciążeniem, to z kolei powoduje, że buduje bariery interpersonalne izolując się od innych ludzi i reszty otoczenia. W konsekwencji może to prowadzić do zaburzeń fizycznych i emocjonalnych⁴.

use of urban space – beginning with neutralization to the creative engagement of social participation – every day are a measure of respect to own residence, *home* and surroundings.

The man is a user and a keen observer of the urban environment. On one hand, along with the inhabiting he accepts tangible reality, in which he lives with his spatial and functional values and builds an emotional relation with the surrounding space. As a user – inhabitant – we accept the reality of urban resident as it is, with its positive and negative features and adapts the reactions by taking the desired attitude.

When as a tourist, an observer – is going to historical sites, momentous cities, or valuable spaces in his perceptions he is full of subjective feelings and observations, not personal feelings about inhabiting. His feelings are rather connected with the contemplation of space as a phenomenon and its individual components, using the emotions associated with aesthetic feelings. The observer builds a map of the place, space and uses it in spatial orientation, in evoking images seen and perceived emotions. Thus; *walking relations* with the environment are closer, more connected with the contemplation of space and environment. In everyday rush it is difficult to inhabit, to live, to use and enjoy the city.

Resident – the user of a public space

The creator and the user of the urban environment is man himself. Trying to create the best conditions for his life, health and environment attractive for living, he did not appreciate a need to create space for activities, social contacts, and public areas, places favorable for mental and physical comfort. Considering the still ongoing dynamic process of development of urban spaces Kazimierz Wejchert wrote: (...) on the background of rapid urbanization processes around search of future cities forms. These concepts are trying to find new technical solutions allowing the removal of nuisance of modern cities, where communication problems, a great concentration of population deprived of contact with free space and the organization of life issues requires new proposals³. Currently, the sentence can be further supplemented by the desire to counteract the spatial segregation related to the construction and growth of so-called *closed housing* estates and social isolation or isolation of urban space. What should serve people in cities in Poland: the environment, public spaces, pedestrian zones and areas of social activity – disappoints population with its size and its attractiveness.

The increasing pace of living served to us by a modern city, population density means that we are subjects of increasing mental overload. Living in a city we are exposed to the magnitude of stimulation (congestion, noise, environmental or civilization stress). Not all of the, we are able to process by using a strategy of selection of a stimuli or flip the burden to others. Dealing with stress entails effects in the form of exhaustion and fatigue. Not always a man copes with overload, which in turn causes the build interpersonal barriers isolating us from other people and the rest of the environment, which in turn can lead to physical and emotional disorders⁴.

Under the assumptions of environmental psychology there is a close relationship between the surrounding, the environment of human's life and human itself. The relationship between a man, his "behavior and the environ-

W myśl założeń psychologii środowiskowej istnieje ścisły związek pomiędzy otoczeniem, środowiskiem życia człowieka a nim samym. Relacje pomiędzy człowiekiem, jego „zachowaniem a środowiskiem są relacjami wzajemnymi. Środowisko wpływa na zachowanie i je ogranicza, a zachowanie wywołuje zmiany w środowisku⁵”. Można, zatem powiedzieć, że przestrzeń miejska wpływa na człowieka i determinuje jego zachowania w tej przestrzeni. Konieczność adaptacji mieszkańców do warunków środowiskowych, w taki sposób, aby było możliwe ich normalne funkcjonowanie wynika z potrzeby odreagowania i stymulacji pozytywnych reakcji. Odbywa się to przez właściwe bodźce. Jednym ze źródeł takich bodźców są udostępniane przestrzenie do aktywności ruchowej, wyznaczanie użytkownikom – mieszkańcom dróg komunikacyjnych w postaci spokojnych parków, terenów rekreacyjnych, spacerowych i obszarów działalności społecznej w mieście. Jednym z następstw dużej koncentracji ludności w miastach i uciążliwego trybu życia jest ucieczka do stref podmiejskich. Mieszkańcy opuszczają miasto, w poszukiwaniu lepszych warunków mieszkaniowych, innych aspektów swego otoczenia, mniejszego zagęszczenia ludzi, spokoju czy łatwiejszego sposobu poruszania się w przestrzeni. Przedmieścia coraz bardziej przypominają miasta, wchłaniając zespoły handlowe, usługowe oraz ośrodki aktywności społecznej⁶. Jednym z podstawowych elementów właściwie ukształtowanego środowiska mieszkaniowego, środowiska miejskiego są przestrzenie publiczne. Słuszne są, więc wysiłki projektantów zmierzających do odtwarzania istniejących i kreacji nowych przestrzeni publicznych, deptaków z infrastrukturą gastronomiczną, kawiarenek, parków, terenów spacerowych i punktów widokowych. W takich miejscach gdzie występuje bezpośredni kontakt z otoczeniem i środowiskiem naturalnym, najłatwiej może nastąpić wytłumienie negatywnych przeżyć związanych ze stresem środowiskowym.

Stymulująca rola pieszych przestrzeni publicznych

Umiejętność kształtowania przestrzeni publicznych miasta, a zwłaszcza obszarów aktywności pieszej dorosłych i dzieci jest atutem współczesnych miast ich walorem estetycznym oraz przestrzennym. Taka strefa może wiązać ze sobą obszary miasta, stanowić tło dla zabudowy, a przede wszystkim, przez utworzone ścieżki urbanistyczne, podnosić atrakcyjność obszaru zurbanizowanego. Idąc dalej za tą myślą prowadzi to do powstawania aktywności społecznej i stref przychylnych mieszkańcom rejonów przyległych. Można powiedzieć, że manipulując przestrzenią w sposób pozytywny determinuje się zachowania mieszkańców i ich reakcje na otoczenie, stymuluje się do aktywności, mobilizuje do ruchu w przestrzeni i odbudowy związku emocjonalnego z najbliższym otoczeniem.

Ilustracji takich rozwiązań można spodziewać się wiele, ale temat niniejszej wypowiedzi skusił mnie do przywołania przykładu Barcelony. To spotkanie z miejscem, gdzie architektura, środowisko miejskie, a zwłaszcza piesze przestrzenie publiczne oraz utworzony krajobraz parków miejskich stanowią dobry przykład myślenia o potrzebach społeczności w mieście. Wymienić tu można ulicę Les Rambles w większości wtopioną w zieleni, gdzie gwar turystów – przechodniów przy kramach z pamiątkami, kwiatami czy odgłosy dobiegające z ulicznych kawiarni, przenikają się z pomrukami samochodów i szumem wody w miejskich fontannach. Spacerując miastem u zbiegu ulic otwierają się widoki na krajobraz miejski i jego zabudowania lub zieleni parkową. Zieleni jest tłem dla architektury tej historycznej, ze śladami średniowiecznej płataniny uliczek, tej powstałej z początków ubiegłego stulecia, budynków zaprojektowanych przez Anto-

ment are mutual. Environment affects behavior and limits it, and the behavior causes changes in the environment.”⁵ We can, therefore, state that urban space affects human and determines his behavior in this space.

The emerging problem and people’s need to adapt to the environment in such a way, to allow them to function normally, comes from the need to rebound and stimulate positive reactions by appropriate stimuli. This is done by sharing space for physical activity, the imposition to the inhabitant’s communication roads in the form of peaceful parks, recreation areas, hiking and areas of social activity in the city.

One of the consequences of a high concentration of population in cities and cumbersome way of life is the escape of residents to suburban areas. Residents leave the city in search of better housing conditions, other aspects of their environment, smaller density of people, calmness or easier way of moving in space. Suburbs increasingly resemble the city, absorbing the sales teams, service and social activity centers⁶. One of the basic elements of properly shaped housing environment, urban environment are public spaces. Thus, the efforts of designers to playback existing and creation of new public spaces, areas of social activity, cater pedestrian infrastructure, cafes, parks, walking and viewing points are right. In places where there is a direct contact with surrounding and the environment, the way to suppress negative experiences related to environmental stress is the easiest.

Stimulating role of pedestrian public spaces

The ability to shape public spaces and pedestrian or activity areas, in particular for children and adults is an asset of modern cities. It is their aesthetic and spatial advantage. Such a zone can be associated with each area of the city, provide a background for the buildings and primarily raise the attractiveness of urbanized area. Continuing this thought, this leads to the formation of social activity and zones favorable for residents of adjacent areas. You can tell that by manipulating the space in a positive way the behavior of the inhabitants and their reactions to the environment is being determined. It stimulates to be active, motivates to move in space and reconstruct emotional relation with closest surrounding.

We can expect many illustrations of such solutions, but the topic of this speech tempted me to recall the example of Barcelona. This meeting with a place where architecture, urban environment, and especially the hiking public spaces and created landscape of urban parks are a good example of thinking about the needs of communities in the city. Mentioned here may be the streets of Les Rambles, in majority embedded in the green, where the buzz of tourists with souvenir stalls, flowers, passers-by, penetrates to the murmurs of cars and the sound of water in the city’s fountains and the sounds coming from the street cafes. Walking through the city a view opens on urban landscapes, and its buildings and green parks. Green is the background for this historical architecture, with traces of medieval tangle of streets – that formed the beginning of the last century, the buildings designed by Antonio Gaudí and modern architecture⁷. Street of a differentiated character, changes in the urban space.

Creating walking trails connecting each space, housings and the city as threads, which strung interesting and attractive part of the route, is a good creation of public spaces. Trails like this not only walking, but combined driving

nego Gaudiego oraz nowoczesnej architektury⁷. Ulica piesza o zróżnicowanym charakterze, zmienia się w przestrzeni miasta. Tworzenie szlaków pieszych łączących poszczególne miejsca, osiedla i części miasta jak nitki, na które nanizano ciekawe i atrakcyjne części trasy jest dobrym zabiegiem kreacji przestrzeni publicznych. Szlaki takie nie tylko piesze, ale połączone jezdne i rowerowe są chętnie odwiedzane przez mieszkańców i turystów zwłaszcza, jeśli wykazują się atrakcyjnością i podkreślają estetykę miasta. Bo przecież *przestrzeń otaczająca człowieka powinna być swoistym dziełem sztuki, gdyż może wpływać na jego stan psychiczny, dając mu spokój, radość, pobudzając wszechstronny jego rozwój*⁸. Miasto jest więc nie tylko źródłem emocjonalnych doznań, układem szlaków organizujących kierunki ruchu, kształtującym wrażliwość przestrzenną, lecz również bodźcem pozytywnych emocji. Budowanie różnego rodzaju labiryntów i przeżyć urbanistycznych, wewnątrz z otwarciami widokowymi powoduje urozmaicenie przestrzeni i dostarcza nowych doświadczeń estetycznych, którego uczestnikiem jest pieszy odbiorca. Ponadto to narzędzie w kreacji percepcji przestrzeni architektonicznej. Realizowanie architektury w scenerii pleneru, gdzie drogi – ścieżki przebiegają przez różne środowiska, dają możliwość oglądania dalekiej perspektywy. To, w powiązaniu z odpowiednimi warunkami akustycznymi i zaaplikowanymi elementami natury takimi jak zieleń, kamień, woda wprowadza w stan, w którym pieszy odkrywa rzeczywistość i ją przeżywa. Celem architektury może być, więc zaprojektowanie „*pojemnej, wielowątkowej geografii*” dla rozgrywającego się między budynkami życia i pojemnej narracji⁹. Należy w tym miejscu wspomnieć, o tym, że jednym ze środowiskowych rozwiązań problemów obszarów zurbanizowanych jest wprowadzanie form naturalnych, budowanie obszarów przyrodniczych, które przynoszą wiele psychologicznych korzyści. Tereny zadrzewione, trawniki, parki, oprócz stymulowania do czynnej aktywności i podniesienia walorów estetycznych i krajobrazowych miasta, mogą przyczynić się także do wzrostu poczucia bezpieczeństwa na obszarach śródmiejskich¹⁰. Tu ponownie przykład Barcelony z dużą ilością założeń parkowych, które jakby uwikłane w tkankę miasta są jej niezwykłym atutem, sprawiają wrażenie, że miasto jest trwale związane w naturalnym krajobrazem. Parki mogą być lekarstwem na bólączki współczesnych miast, mogą ukulturalniać i wyrażać twórczy potencjał populacji¹¹. Jednym ze współczesnych rozwiązań parkowych jest znajdujący się w centrum miasta park central de Poblenou, niezwykle dzieło Jeana Nouvele’a stworzone w roku 2008, jako miejsce rozrywki mieszkańców. Znaleźć tu można przestrzenie użytkowe dla różnych wiekowie odbiorców, aktywizujące ruchowo także młodzież i dzieci. Jest to osobliwa przestrzeń społeczna. Park stanowi atrakcję przez specjalnie zaprojektowaną zieleń nie tylko stanowiącą izolację od ulicznego hałasu, ale wielowątkową grę światła i cienia dającą poczucie tajemniczości i podkreślającą wyjątkowe formy ukształtowanej kolorowej roślinności i drzew¹². W tym miejscu należy przytoczyć kilka uwag o przestrzeniach dla dzieci, które powinny przyciągać, uczyć i uaktywniać, a zarazem być w pewnym sensie strefami uniwersalnymi. Kształtowanie współczesnych placów zabaw dla dzieci, właściwe pobudzenie ich aktywności zabawowej jest przez badaczy uważane za najważniejszy sposób uczenia się świata. Największy nacisk kładzie się na estetykę i budowę kształtów abstrakcyjnych oraz na funkcjonalność rozwiązań służących spontanicznej kreacji zabaw oraz rozwijaniu wyobraźni¹³.

and cycling are frequently visited by locals and tourists, especially if you have the attractiveness and emphasize the aesthetics of the city. After all, “space surrounding the man should be a kind work of art, as it may affect his mental state, giving him peace, joy, stimulating his development.”⁸ The city is then not only a source of emotional experiences, system of routes organizing traffic directions, shaping the spatial sensitivity, but also a boost of positive emotions. Build various types of mazes, viewing interiors varieties space and is a source of new aesthetic experiences, participant of which is a walking person. Furthermore, it is a tool in the creation of the perception of architectural space.

Realization of architecture in the outdoors scenery, where the paths that pass through different environments provide the opportunity to watch the distant perspective, in conjunction with the relevant acoustic conditions and introduced elements of nature such as green, stone, water put into a state, in which a pedestrian discovers the reality, and familiarities with it. The aim of the architecture can be design of “capacious, multi-threaded geography” for the life in between the buildings and capacious narration.⁹

It should be noted that one of the solutions to the environmental problems of urban areas is the introduction of natural forms, building natural areas, which bring many psychological benefits. Wooded areas, lawns, parks in addition to the active stimulating also contribute to the growth of sense of security in downtown areas¹⁰ – not only to enhance the aesthetic and landscape qualities of the city.

Here again, an example of Barcelona with many parks that, as entangled in fabric of the city are its unusual advantage, give the impression that the town is permanently linked to the natural landscape. Parks may be the cure for the ills of modern cities, they can make us more classy and sophisticated and express a creative potential of a population.¹¹

One of the modern *park solutions*: park central de Poblenou – an extraordinary work of Jean Nouvele, created in 2008 for the entertainment of locals, where you can find useful spaces for different age audiences, physically active youth and children. It is a peculiar social space. Park is an attraction by its specially designed green, not only isolating the street noise, but as a multi-layered interplay of light and shadow giving a sense of mystery and emphasizing the unique form of colorful shaped vegetation and trees¹².

At this point, one should refer to the keel remarks on spaces for children, which should attract, teach and activate, and also be a sense of universal zones. Shaping modern playgrounds, for proper further stimulation of their group activity is regarded by scholars as the most important way of learning the world. The main emphasis is put on aesthetics and the construction of abstract shapes and functionality solutions serving the spontaneous creation of games and developing imagination.¹³ Speaking of pedestrian traffic we mean the ease of movement and its liquidity. Without the convenience and comfort of in this area pedestrians will choose another way to get around. Environmental psychology clearly identifies characteristic patterns of pedestrian traffic. In details it emphasizes how people choose paths and avoid encountered obstacles. Designed promenades should be primarily organized to lake movement easy and com-

Mówiąc o ruchu pieszym myślimy o łatwości poruszania się i jego płynności. Bez wygody i komfortu w tej dziedzinie piesi wybiorą inny sposób poruszania się. Psychologia środowiskowa w sposób jednoznaczny określa charakterystyczne wzorce w ruchu pieszych. Szczegółowo zaś mówi o tym, że ludzie w pewien regularny sposób wybierają ścieżki i omijają napotkane przeszkody. Projektowane dla pieszych deptaki powinny być przede wszystkim zorganizowane w sposób umożliwiający poruszanie się w sposób łatwy i wygodny. Piesi najchętniej wybierają drogi proste i bezpośrednio choćby miałyby biec *w poprzek trawnika*¹⁴.

Pieszy obserwator przestrzeni – scenarii miasta

Sposób obserwacji miasta z perspektywy turysty związany jest z ruchem pieszym lub rowerowym. Trudno wyobrazić sobie zwiedzanie interesujących przestrzeni i budynków przez szybę autokaru czy kolejki miejskiej. Bez wysiłku fizycznego, zaangażowania zmysłów, odczucie wizualne nie jest w pełni zapamiętane, jego odbiór jest słabszy od tego związanego z trudem odbytego spaceru, czy wyczerpującej wycieczki. Różnica polega również w wielkości oglądanych obiektów. Jeśli chcemy zobaczyć coś dokładniej, musimy poruszać się wolniej. Jak pisze w swej książce Jan Gehl *Życie między budynkami* dla ludzi, którzy poruszają się szybko i chcą spostrzegać obiekty i innych ludzi, *wszelkie wizerunki muszą być powiększone. Stąd też miasto dla samochodów i miasto dla pieszych mają zupełnie różne rozmiary oraz wymiary*¹⁵. Odrębną sprawą jest wertykalne ograniczenia pola widzenia. Elementy, które mają być dostrzeżone, powinny być usytuowane przed widzem i na poziomie jego wzroku, inaczej nie będą w pełni odczytane¹⁶.

Turysta inaczej odbiera przestrzeń, jest jej biernym obserwatorem, gdyż jego związek z otoczeniem jest tymczasowy, można powiedzieć, że przygodny. Jest odmienny od związku emocjonalnego mieszkańca, który bezpośrednio związany jest z danym środowiskiem miejskim, ze swoim miejscem stałego pobytu, pracy, wypoczynku.

Turysta – piechur bez obciążeń związanych z rutynowym przemierzaniem przestrzeni miasta zostaje zaangażowany w zmieniający się obraz przestrzeni, w prowadzoną narrację, w stworzoną choreografię miasta. Malownicze i estetyczne obrazy, które ogląda działają na zmysły, a zmieniające się widoki pochłaniają uwagę widza i zainteresowanie.

Bolesław Szmidt mówi w swej książce właśnie o choreografii miasta. Choć odczytywanie zjawisk przestrzenno-ruchowych, jako form choreograficznych wydaje się tu wątpliwe. Jednak mamy tu do czynienia ze scenarią architektoniczną, scenarią miasta. Można się domyślać istnienia w mieście *wewnętrznego życia – niezliczonej ilości wątków wypełniających place i ulice(...) tłumów(...) wędrujących ulubionymi trasami (...). Interesuje nas bezpośrednio oglądana choreograficzna scenaria tych zjawisk i ich związki z scenarią architektoniczną*¹⁷.

Człowiek, który przemieszcza się ulicami, zatrzymuje się w miejscach widokowych i punktach charakterystycznych miasta, podziwia i kontempluje otoczenie. Gromadzi w swym umyśle wrażenia związane z obrazami, z ruchem, kolorem, światłem i akustyką miejsca. To, co powstanie w jego umyśle, jest sumą wszystkich odczuć i przeżyć oraz map poznawczych i jest zapamiętywane, jako treść scenarii architektonicznej¹⁸. Utrwalone obrazy, uzupełnione wrażeniami emocjonalnymi, trudem fizycznym związanym ze zwiedzaniem, budują wizerunek przestrzeni, pełnej osobistych wrażeń, ekspresji oraz tworzą przekonanie o niepowtarzalności takiego spotkania z architekturą i jej otoczeniem.

fortable. Pedestrians choose the most simple and direct ways, even if they run "across the lawn"¹⁴.

Pedestrian observer of a space – the scenery of the city

The method of observation of the city from the perspective of a tourist is associated with the movement: pedestrian or bicycle. It's hard to imagine visiting interesting spaces or buildings through the window of a coach or S-Bahn. Without physical effort, engaging senses, the visual sense is not fully memorized; its reception is weaker than that associated with difficulty of walking and training acquired, or an exhaustive tour. The difference lies in the size of the viewed object. If we want to see closer, we need to move more slowly or even stop. As Jan Gehl writes in his book "Life between buildings" for people who are moving fast and they want to perceive objects and other people, "(...) all the images have to be enlarged. Hence, the city for cars and city for pedestrians have completely different sizes and dimensions"¹⁵. Separate matter is a vertical obstruction. Elements to be seen should be positioned in front of the viewer and at the level of his eyes; otherwise they will not be fully read.¹⁶

The tourist perceives space differently. It is a passive observer, as his relationship with the environment is temporary – it can be said that the contingent – is different from the emotional connection of a capita, which is directly linked in the urban environment, with its place of residence, work, and rest.

The Tourist – walker without the burden of routine crawling of city space is involved in the changing space image, the narration, in the created choreography of the city. Scenic and aesthetic images address our senses and changing views absorbs the viewer's attention and interest.

Bolesław Szmidt emphasizes in this book especially the choreography of the city. While reading the phenomena of space – movement, as a form of choreography here seems doubtful. However, we are dealing with architectural scenery, scenery of the city. You can guess the existence in the city "(...) the inner life – countless number of threads filling the squares and streets (...) crowds (...) wandering by favorite routes (...). We are interested in directly viewed choreographic scenery of these phenomena and their relationship with the architectural scenery"¹⁷.

A man who moves through the streets, stops at scenic locations and characteristic points of the city, admires and contemplates the surroundings. He collects in his mind sensations associated with images of movement, color, light and acoustic space. What is being created in his mind, is the sum of all the feelings and experiences, cognitive maps, and is remembered as the content of architectural scenery.¹⁸ Persistent images, complemented with emotional impressions, physical effort associated with sightseeing, build the image of space, full of personal experience, expression, and form a belief of the uniqueness of such a meeting with the architecture and space. In current era of searching for the most appropriate spatial solutions leading to ensure the greatest possible comfort of use and convenience of living space, but also to eliminate environmental threats, build emotional and aesthetic experience and life inspiration in human is an inevitable element of life.

Street, as a pedestrian's road in public space, as a meeting place, has grown almost certainly to the rank of a so-

W obecnej dobie poszukiwani najwłaściwszych rozwiązań przestrzennych prowadzących do tego, aby zapewnić człowiekowi największą z możliwych wygodę użytkowania przestrzeni i wygodę życia, ale także wyeliminować zagrożenia środowiskowe, budowanie wrażeń emocjonalnych i estetycznych w mieście oraz inspiracji życiowych człowieka jest potrzebnym elementem niezbędnym do życia.

Ulica, jako trakt pieszy w przestrzeni publicznej, jako miejsce spotkań, urosła niewątpliwie do rangi prawie „instytucji” społecznej i nie można wyobrazić sobie bez niej życia w mieście¹⁹. Przestrzenie publiczne są gwarancją miejskości i istnienia życia społecznego współczesnych przestrzeni zurbanizowanych. Czy w roli użytkownika czy obserwatora związek człowieka z przestrzenią jest oczywisty i prowadzi do emocjonalnej więzi oraz poczucia bezpieczeństwa w środowisku. Parki i tereny zielone są ratunkiem dla przestrzeni miasta i źródłem aktywności ruchowej dla zdrowego emocjonalnie społeczeństwa.

PRZYPISY:

- ¹ B. Szmidt, *Ład przestrzeni*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981, s. 276.
- ² A. Tucholska, *Obraz miasta malowany sercem. Znani i mniej znani w obliczach stolicy*, [w:] Jałowiecki B., Sekuła E.A., Smełkowski M., Tucholska A., Warszawa czyje to miasto, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2009, s. 205.
- ³ K. Wejchert., *Elementy kompozycji urbanistycznej*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1984, s. 18.
- ⁴ P.A. Bell, Th.C. Greene, J.D. Fisher, A. Baum, *Psychologia środowiskowa*, Gdańskie Wydawnictwo psychologiczne, Gdańsk 2004, s. 419.
- ⁵ *Ibidem*, s. 434.
- ⁶ http://www.architekci.pl/architekturakrajobrazu/index.php?id_dzialu=68&id_fragment=2358&od=0 (26.03.14)
- ⁷ http://w110.bcn.cat/portal/site/Turisme?lang=en_GB (02.09.14)
- ⁸ K. Wejchert, *Elementy kompozycji urbanistycznej*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1984, s. 21.
- ⁹ http://estetykaikrytyka.pl/art/24/eik_24_9.pdf, s. 122,123. (12.06.14)
- ¹⁰ P.A. Bell, Th.C. Greene, J.D. Fisher, A. Baum, *Psychologia środowiskowa*, Gdańskie Wydawnictwo psychologiczne, Gdańsk 2004, s. 434.
- ¹¹ http://www.krajobraz.wroc.pl/galerie/2014/06/KB1.Idea_parku_miejskiego_po_1982_roku.pdf, s. 50. (02.09.2014)
- ¹² http://www.barcelonaturisme.com/Parc-del-Centre-del-Poblenou/_3Ngb8YjSpL3U56ScBHOWcxpDev_Vr2xeL0Y-XDdOtMLgz3tYfQZa9DWUDzW_WRmB, (02.09.14)
- ¹³ P.A. Bell, Th.C. Greene, J.D. Fisher, A. Baum, *op. cit.*, s. 437, 438
- ¹⁴ *Ibidem*, s. 453.
- ¹⁵ Gehl J. *Życie między budynkami*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2009, s. 71.
- ¹⁶ *Ibidem*, s. 63
- ¹⁷ B. Szmidt, *Ład przestrzeni*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981, s. 275.
- ¹⁸ *Ibidem*, s. 283
- ¹⁹ *Ibidem*, s. 281.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] Bell P.A., Greene Th. C., Fisher J.D., Baum A. *Psychologia środowiskowa*, Gdańskie Wydawnictwo psychologiczne, Gdańsk 2004.
- [2] Gehl J. *Życie między budynkami*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2009
- [3] Szmidt B., *Ład przestrzeni*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981
- [4] Tucholska A., *Obraz miasta malowany sercem. Znani i mniej znani w obliczach stolicy*, [w:] Jałowiecki B., Sekuła E.A., Smełkowski M., Tucholska A., Warszawa czyje to miasto, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2009.
- [5] Wejchert K., *Elementy kompozycji urbanistycznej*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1984.
- [6] http://www.architekci.pl/architekturakrajobrazu/index.php?id_dzialu=68&id_fragment=2358&od=0 (26.03.14)
- [7] http://www.barcelonaturisme.com/Parc-del-Centre-del-Poblenou/_3Ngb8YjSpL3U56ScBHOWcxpDev_Vr2xeL0Y-XDdOtMLgz3tYfQZa9DWUDzW_WRmB, (02.09.14)
- [8] http://estetykaikrytyka.pl/art/24/eik_24_9.pdf, s. 122,123. (12.06.14)
- [9] http://www.krajobraz.wroc.pl/galerie/2014/06/KB1.Idea_parku_miejskiego_po_1982_roku.pdf, s. 50. (02.09.2014)
- [10] http://w110.bcn.cat/portal/site/Turisme?lang=en_GB (02.09.14)

cial 'institutions' and one cannot imagine life without her in a city¹⁹. Public spaces are a guarantee of the existence of the urbanization and existence of urban social life. Both as a user or an observer's relationship with space is obvious and leads to emotional bond and sense of security in the environment. Parks and green areas are the salvation for the city and a source of physical activity for an emotionally healthy society.

ENDNOTES:

- ¹ B. Szmidt, *Ład przestrzeni*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981, s. 276.
- ² A. Tucholska, *Obraz miasta malowany sercem. Znani i mniej znani w obliczach stolicy*, [w:] Jałowiecki B., Sekuła E.A., Smełkowski M., Tucholska A., Warszawa czyje to miasto, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2009, s. 205.
- ³ K. Wejchert., *Elementy kompozycji urbanistycznej*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1984, s. 18.
- ⁴ P.A. Bell, Th.C. Greene, J.D. Fisher, A. Baum, *Psychologia środowiskowa*, Gdańskie Wydawnictwo psychologiczne, Gdańsk 2004, s. 419.
- ⁵ *Ibidem*, s. 434.
- ⁶ http://www.architekci.pl/architekturakrajobrazu/index.php?id_dzialu=68&id_fragment=2358&od=0 (26.03.14)
- ⁷ http://w110.bcn.cat/portal/site/Turisme?lang=en_GB (02.09.14)
- ⁸ K. Wejchert, *Elementy kompozycji urbanistycznej*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1984, s. 21.
- ⁹ http://estetykaikrytyka.pl/art/24/eik_24_9.pdf, s. 122,123. (12.06.14)
- ¹⁰ P.A. Bell, Th.C. Greene, J.D. Fisher, A. Baum, *Psychologia środowiskowa*, Gdańskie Wydawnictwo psychologiczne, Gdańsk 2004, s. 434.
- ¹¹ http://www.krajobraz.wroc.pl/galerie/2014/06/KB1.Idea_parku_miejskiego_po_1982_roku.pdf, s. 50. (02.09.2014)
- ¹² http://www.barcelonaturisme.com/Parc-del-Centre-del-Poblenou/_3Ngb8YjSpL3U56ScBHOWcxpDev_Vr2xeL0Y-XDdOtMLgz3tYfQZa9DWUDzW_WRmB, (02.09.14)
- ¹³ P.A. Bell, Th.C. Greene, J.D. Fisher, A. Baum, *op. cit.*, s. 437, 438
- ¹⁴ *Ibidem*, s. 453.
- ¹⁵ Gehl J. *Życie między budynkami*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2009, s. 71.
- ¹⁶ *Ibidem*, s. 63
- ¹⁷ B. Szmidt, *Ład przestrzeni*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981, s. 275.
- ¹⁸ *Ibidem*, s. 283
- ¹⁹ *Ibidem*, s. 281.

BIBLIOGRAPHY:

- [1] Bell P.A., Greene Th. C., Fisher J.D., Baum A. *Environmental Psychology*, Psychological Publisher Gdansk, Gdansk 2004.
- [2] Gehl J. *Life between buildings*, Publisher RAM, Krakow 2009
- [3] Szmidt B., *Governance space*, State Publishing Institute, Warsaw 1981
- [4] Tucholska A., *Picture of the town painted heart. Famous and less famous in the faces of the capital*, [in:] Jałowiecki B., Sekuła E.A., Smełkowski M., Tucholska A., whose Warsaw is a city SCHOLAR Scientific Publishers, Warsaw, 2009.
- [5] Wejchert K., *Elements of urban composition*, Arcade Publishing, Warsaw 1984.
- [6] http://estetykaikrytyka.pl/art/24/eik_24_9.pdf, p. 122,123. [Accessed 12th June 2014]
- [7] http://w110.bcn.cat/portal/site/Turisme?lang=en_GB [Accessed: 2nd Sept 2014]
- [8] http://www.architekci.pl/architekturakrajobrazu/index.php?id_dzialu=68&id_fragment=2358&od=0 [Accessed: 26th March 2014]
- [9] http://www.barcelonaturisme.com/Parc-del-Centre-del-Poblenou/_3Ngb8YjSpL3U56ScBHOWcxpDev_Vr2xeL0Y-XDdOtMLgz3tYfQZa9DWUDzW_WRmB. [Accessed 2nd Sept 2014]
- [10] http://www.krajobraz.wroc.pl/galerie/2014/06/KB1.Idea_parku_miejskiego_po_1982_roku.pdf, p. 50. [Accessed 2nd Sept 2014]